

KUNSTHALLER I DANMARK

- kunstneriske styrker og kulturpolitiske udfordringer

OM FORENINGEN AF KUNSTHALLER I DANMARK (FKD)

FKD blev oprettet i 1992 og tæller i dag 16 institutioner fordelt ud over landet. Som interesseorganisation ønsker foreningen at sikre publikum et kvalitativt møde med nutidskunsten, samt at bevare og udvikle kunsthallerne som institutionsformat.

Den ældste af de 16 kunsthaller er grundlagt som udstillingssted i 1825, den yngste blev etableret i 2009. Syv af de 16 kunsthaller er grundlagt i 1990 eller derefter, hvilket viser en stærkt voksende interesse for de opgaver, kunsthallerne varetager. Dette mangler vi en kulturpolitisk stillingtagen til for at vi kan blive endnu bedre til at varetage formidlingen af nutidskunsten.

De 16 kunsthaller i FKD er spredt ud over landet og er karakteriseret ved tre fælles vilkår; kunsthallerne i FKD er ikke-kommercielle, de har alle en kunstfaglig ledelse og har primært fokus på nutidskunst.

(Illustration: Bjerg K)

INDLEDNING

I store træk kan man sige, at samtidskunsten møder publikum i fire forskellige typer af institutioner: Museer, gallerier, kunstnerdrevne udstillingssteder og kunsthaller.

Mens museerne har en særlig forpligtigelse til at indsamle, formidle, forske i og bevare kunst, er kunsthallerne først og fremmest steder for produktion og formidling af udstillinger med og af den eksperimenterende og innovative del af kunstscenen. Mens gallerier har salg af værker for øje, skaber kunsthallerne udstillinger udelukkende på grundlag af kunstfaglig kvalitet. Mens de dynamiske, kunstnerdrevne udstillingssteder kommer og går, er kunsthallerne stabile aktører, der med deres professionelle ledelser og institutionelle formater varetager en kontinuerlig opsamling af og viden om udvikling af kunst, og sikrer

det stadigt voksende publikum adgang til nutidskunst. På et institutionelt plan kan man sige, at de fire institutionstyper supplerer hinanden gennem at rumme forskellige dynamikker og indgå på vidt forskellig måde i kunstens kredsløb og dens møder med publikum og samfund.

Kunsthallerne er blevet langt mere synlige aktører i kunstlandskabet siden årtusindskiftet. Kunsthallerne i Foreningen af Kunsthaller i Danmark (FKD) har som målsætning at bidrage til diskussion om og produktion af samtidens kunst: Kunsthallen opererer som et offentligt (møde)sted, der sikrer en værdifuld platform for æstetisk konfrontation og kritisk refleksion.

Kunsthallerne i Danmark arbejder for at sikre de bedste rammer for nutidskunsten. Det kræver både udvikling samt kontinuitet i hele kunstlivet. Kunsthallerne i Danmark arbejder derfor for et bredt samarbejde om en kulturpolitisk strategi, der fremtidssikrer et mangfoldigt kunstliv. De forskellige udstillingssteder inden for billedkunsten indtager forskellige roller og varetager forskellige opgaver i forhold til publikum og kunstmiljøer.

FORMÅL

Denne rapport har til formål at skabe forståelse for og kendskab til kunsthallernes aktuelle vilkår, rolle og funktion på den danske kunstscene og er blevet til på grundlag af en intern undersøgelse, iværksat af Foreningen af Kunsthaller i Danmark (FKD).

Hensigten med rapporten er at få mere stabilitet ind i kunsthallernes maskinrum, som de seneste år har produceret en lang række succesfulde udstillinger og aktiviteter, der har høstet ros såvel nationalt som internationalt – og været yderst velbesøgt. Målet er at tydeliggøre nødvendigheden af, at kunsthallerne kan gå en mere stabil fremtid i møde og fortsætte med at være en markant stemme i samfunds – og kunstdebatten.

FKD ønsker at åbne en dialog om en politisk løsning på, hvordan kunsthallernes succesfulde udvikling kan og bør støttes. Samt at diskutere mulighederne for at kunne søge de samme puljer til fx. kompetenceudvikling, videreuddannelse og formidling, som museerne kan søge.

Kunsthallerne er, som den svenske journalist Mikael Löfgren skriver i rapporten *Inga*

undantag om de svenske Kunsthallers potentiale, start- og landingsbane for (samtidig)kunsten. Her eksisterer der en helt særlig opmærksomhed på unge kræfter, en betydelig evne til at sætte kunsten i sammenhæng med vores nutidige historie og samfund, skabe ny kulturarv, eksperimentere med publikumsrelationer og tilbyde nye netværker. Kunsthallerne rummer et særligt udviklingspotentiale og skaber innovativ kulturel værdi og bør derfor inkluderes betydeligt mere i den offentlige kulturdebat, -politik og -økonomi.

Kunsthallerne er en helt særlig institutionstype med et særligt udtryk og indhold.

Kunsthallen kendetegnes blandt andet ved at være:

- **ET STED HVOR SAMTIDSKUNST UDTÆNKES, UDVIKLES, DISKUTERES OG EVALUERES.** Kunsthallerne er specialister i at indgå i tætte partnerskaber med billedkunstnere. Det drejer sig om kunstnere, der gør sig deres første erfaringer med udstillinger på institutionelt niveau, udenlandske kunstnere der udstiller deres værker i Danmark for første gang, og alle andre kunstnere, der bidrager til at udvide og udvikle erfaringer og erkendelser om samtidskunst. Her kommissioneres værker. Med andre ord skaber vi den økonomiske platform for at NYE værker produceres og NYE kunstnere løftes ind på kunstscenen.
- **ET (FYSISK) STED.** Det kan være en arkitektonisk perle med smukke omgivelser – eller et nedslidt hus, der får en ny, spændende funktion – (nogle kunsthaller udstiller også i det offentlige rum og er mobile steder). Som et resultat af den øgede interesse omkring kunsthallerne har flere kunsthaller enten været eller er i gang med at bygge ud eller bygge om, og bidrager hermed til by- og kvarterløft som igen bidrager til byens attraktion.
- **ET STED DER AFSPEJLER VORES TID NU OG HER**
Kunsthallerne er institutioner som kan agere hurtigt og ikke er bundet af at relatere sig til samlinger eller kommercielle interesser. Kunsthallerne kan derfor i sine udstillinger, aktiviteter og samarbejder afspejle den tid vi står midt i – og på den måde være spejl og/eller modbillede til vores samfundsudvikling

- **ET ÅBENT OG AKTIVT STED.** Kunsthallerne er et centralt sted i byen eller i regionen, der er åbent for alle: Enlige, par, familier, arbejdsløse, skoleklasser, ældre, indvandrere, studerende, kunstnere, hr. og fru Hansen. Turister orienterer sig ofte efter kulturtilbud, og her byder kunsthallen ind med nutidige udstillinger, der kan opleves også af udlændinge. I kunsthallen emmer der af energi, visioner og diskussioner. Det gør der hele dagen (og om aftenen), i weekenden og på helligdage, når resten af byen lukker ned.
- **ET PROFESSIONELT STED.** I kunsthallen er professionelle inden for nutidskunsten ansat, og her møder, udklækkes og undervises kommende professionelle, her udforskes samtidskunsten. Her håndteres kunstnere, kunst og kunstformidling på højt kunstfagligt niveau. Her mødes publikum og kunstnere af passionerede ledere og medarbejdere, der arbejder for eksistensen og synliggørelsen af samtidskunst.
- **ET ARBEJDSSTED.** Mange forskellige mennesker med forskellige sociale og økonomiske baggrunde kommer igennem arbejdspladsen i løbet af et år: Fastansatte, timelønsansatte, medarbejdere i løntilskud, virksomhedspraktik, samfundstjeneste, studiepraktikanter, studentermedhjælpere og frivillige. Kunsthallerne skaber arbejdspladser og arbejdsrelationer, længerevarende såvel som i kortere perioder. Her opstår gode karrieremuligheder for såvel kunstnere som kuratorer. Kunsthallerne skaber også arbejde for firmaer, der ligger uden for institutionen, idet en lang række af eksterne leverandører får opgaver og tjener penge på at servicere nutidskunsten.

KUNSTHALLERNES SYNERGIEFFEKT

I lyset af de seneste prioriteringer inden for kultursektoren er der sket et skred i de danske kulturinstitutioners størrelse og funktioner.

Kunsthallerne i Danmark er ét af de få steder, der kan udfordre, være kritiske og udgøre reelle kulturpolitisk alternativer til fyrtårnene og til den oplevelsesøkonomiske tendens, der findes i flere større kunstinstitutioner. Når museernes format og funktion er at have en

historisk bevarende rolle, er det kunsthalsformatets opgave – som væsentlig medspiller på den *aktuelle* kunstneriske dagsorden – progressivt og utraditionelt at kuratere og kvalificere de samtidskunstneriske udbud. Kunsthallerne udstiller kunstnere, formater og koncepter, som ikke kan ses andre steder. Kunsthallerne bidrager til samfundet i almen forstand: De er et reelt alternativ til gængse kunstoplevelser, fordi de, fri fra kommercielle begrænsninger og med en bevidst satsning på samtidskunsten, kan og tør være eksperimenterende. Herved får publikum præsenteret samtidskunst på helt nye måder. Sat på spidsen, så "bor" samtidskunsten i kunsthallerne.

ØKONOMI OG ORGANISATION

Kunsthallerne er hver især økonomisk afhængige af driftstilskud fra staten og/eller kommunen. Fra 2012 til 2013 skete der ganske markante ændringer i kunsthallernes driftsmæssige præmis. Ud fra statistikker kan man se, at selvom udstillingstilskuddene er steget, er de økonomiske forhold for kunsthallerne blevet mere ustabile, da omlægningen fra en fast driftsstøtteordning til en programstøtteordning betyder, at mange kunsthaller søger hen mod private fonde og sponsorer, der som hovedregel heller ikke støtter den langsigtede, stabile drift. Betragter man de statsanerkendte museers vilkår op imod kunsthallernes, er museerne driftsøkonomisk sikrede gennem statsanerkendelse og afsatte midler på finansloven. Det er kunsthallerne ikke. Kunsthallerne lever på en kort horisont – selvom institutionsformatet har mere end 100 år på bagen.

En sammenligning mellem museerne og kunsthallerne viser, at de aktuelle finansieringsmuligheder, der eksisterer for kunsthallerne, skaber ressourcekrævende arbejdsgange og medarbejdermangel: der skal afses mandskabstimer til for eksempel gentagen oplæring af nye medarbejdere (primært personer i løntilskud og praktik), som bl.a. skaber et uheldigt videnstab. Medarbejdernes ansættelser i kunsthallerne er ustabile og dette er en ressourcekrævende måde at drive institution på. Især de mindre kunsthaller er ramt af gentagne udskiftninger af personale og mangel på fastansat personale. Kunsthallerne har over 32% ustabile stillinger. En bekymring for kunsthallerne er desuden, at der ikke eksisterer samme muligheder for at få tilskud til for eksempel videreuddannelse og dermed det kompetenceløft, alle kulturinstitutioner løbende har brug for, for at kunne være konkurrencedygtige, vedligeholde det kunstnerisk høje niveau og udvikle samtidskunstens potentiale. Kunsthallernes medarbejdere kan for eksempel ikke få tilskud til uddannelser i kulturledelse, formidling etc.

AKTIVITETER, UDSILLINGER OG PUBLIKUM

Kunsthallernes praksis udgør en ganske særlig position i kunstsysteet og varetager en række opgaver. De udgør en vigtig frizone for den eksperimenterende og diskuterende virksomhed.

Vidste du, at 380.229 besøgte kunsthallerne i 2013, og at kunsthallerne samlet set dermed var den tredje mest besøgte kunstinstitution i DK?

Statistikker og data i dette afsnit stammer fra Kulturstyrelsens nationale brugerundersøgelse, der bl.a. viser, at kunsthallerne har en generelt større andel danske besøgende fra udstillingsstedets kommune sammenlignet med "kunst" som udstillingskategori. Desuden ser det generelt ud til, at kunsthallerne har en mindre andel besøgende fra øvrige Danmark, hvilket vil sige uden for udstillingsstedets kommune. Kunsthaller har som udstillingssted fx. særligt godt fat i målgruppen 14-29-årige.

Vidste du, at kunsthallerne i 2013 forestod 740 arrangementer og at 500 af disse var kunstfaglige arrangementer?

Kunsthaller er fagligt specialiserede og har en større andel besøgende med en lang videregående uddannelse sammenlignet med kunstfeltet som helhed.

Kunsthallerne i Foreningen af Kunsthaller i Danmark bliver, ligesom kunst som generel udstillingskategori, besøgt af en bred del af offentligheden. Derudover formår kunsthallerne særligt at tiltrække nærområdets og regionens borgere – og derved være en stærk, lokal impuls i og for byen. Foreningen af Kunsthaller i Danmark styrker samtidig kendskabet til og samarbejdet institutionerne imellem, hvorved Foreningen af Kunsthaller i Danmark som organisation også kan og bør betragtes som en landsdækkende kunstaktør.

Vidste du, at...

... kunsthallerne havde 146 udstillinger i 2013?

... 1.242 kunstnere udstillede i kunsthallerne i 2013?

... 838 af disse var danske kunstnere? 404 af disse var udenlandske kunstnere?

... for 162 af disse var det deres første væsentlige udstilling til dato?

... for 85 af disse var det deres første udstilling i Danmark?

Som tallene viser har kunsthallerne i Foreningen af Kunsthaller i Danmark et højt produktionsniveau. Vi vil gerne fortsætte vores arbejde og ønsker at kunne producere flere nye udstillinger med nye danske og ukendte, internationale kunstnere. Vi ser flere muligheder i samtidens kunstlandskab, og vores mål er at gøre et endnu bedre arbejde *for* og *i* samtidskunsten. Som en væsentlig del i kunstscenens fødekæde er det vigtigt at "fodre de mindre fisk", for at holde økobalancen stabil – og kunne 'fodre de større'. Kunsthallerne er på den politiske tilskudsbane ikke anerkendte som udstillingssteder på lige fod med museerne, men skal begå sig på samme vilkår i offentligheden og i forhold til publikum.

KULTURPOLITISK DIALOG – FREMTIDENS KUNSTHALS LANDSKAB

Vi ønsker med denne rapport at samarbejde om en kulturpolitisk strategi, der kan sikre udvikling af og kontinuitet i kulturlivet med kunsthallerne som et vigtigt element.

Det er vigtigt at understrege, at en kunsthall i dag ikke er en tom ramme, som kunstnerne selv udfylder. Tværtimod råder kunsthallerne over en faglig ekspertise og en række kompetencer, der er forudsætninger for at skabe optimale betingelser for udviklingsproduktion af samtidskunsten og formidle den til publikum på en tidssvarende måde. I kunsthallerne møder man den nyeste samtidskunst, får mulighed for at høre kunstnere fortælle om deres arbejde og opleve formidling i øjenhøjde. Udover udstillinger forestår kunsthallerne i Foreningen af Kunsthaller i Danmark debataftener, deltager aktivt i kulturmøder, folkemøder samt arrangerer seminarer, der diskuterende går i dialog med nye strømninger og den aktuelle samfundsorden.

Kunsthallerne i Foreningen af Kunsthaller i Danmark bidrager med et højt kunstfagligt

niveau og skaber kulturel mangfoldighed. Hermed vil Foreningen af Kunsthaller i Danmark vil gerne åbne en dialog om, hvorledes vi i fællesskab kan varetage og støtte de særlige kompetencer, der eksisterer og har vokseværk i kunsthallerne, samt hvorledes der kan skabes en kulturpolitisk strategi for en mere stabil drift af kunsthallerne.

.

Denne undersøgelse og publikation er iværksat og gennemført af bestyrelsen i Foreningen af Kunsthaller i Danmark v. Kirse Junge-Stevnsborg, Kristine Kern og Helene Nyborg Bay, samt adm. leder af Kunsthall Aarhus Iben Mosbæk Hofstede og projektmedarbejderne Gitte Lundberg Hansen og Kirsten David-Schmidt. København, Aarhus, Viborg, sommer 2015.